

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Ректор
Хмельницького університету
управління та права
імені Леоніда Юзькова,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України

Олег ОМЕЛЬЧУК

грудня 2025 р.

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів
дисертаційного дослідження, поданого на здобуття ступеня доктора
філософії за спеціальністю 081 Право у галузі знань 08 Право,

ТАНАСЮК Олени Євгенівни на тему:

**«Зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої внаслідок
рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи»,**

затверджену вченою радою Хмельницького університету управління та
права імені Леоніда Юзькова
(протокол № 5 від 25 жовтня 2023 року)

ВИТЯГ

з протоколу засідання кафедри приватного права і кафедри
міжнародного та європейського права Хмельницького університету
управління та права імені Леоніда Юзькова
від 23 грудня 2025 року

ПРИСУТНІ:

Присутні: Гринько С. Д., завідувачка кафедри приватного права, д-р
юрид. наук, проф.; Якимчук С. О., заступниця завідувачки кафедри
приватного права, канд. юрид. наук, доц.; професори кафедри приватного
права: Анікіна Г. В., канд. юрид. наук, доц.; Бондаренко-Зелінська Н. Л.,
канд. юрид. наук, проф.; Ватрас В. А., д-р юрид. наук, проф.; Чорна Ж. Л.,
канд. юрид. наук, проф.; Сердечна І. Л., канд. юрид. наук, доц.; доценти
кафедри приватного права: Гарієвська М. Б., канд. юрид. наук, доц.;
Трач О. М., канд. юрид. наук, доц.; Грицишина Л. В., докторка філософії з
права, доц.; Ромась М. І., докторка філософії з права, доц.; Ромась Д. С.,
доктор філософії з права; завідувачка кафедри міжнародного та
європейського права Лозінська С. В., канд. юрид. наук, доц.; професори
кафедри міжнародного та європейського права: Нагнибіда В. І., д-р юрид.
наук, проф.; Черняк О. Ю., канд. юрид. наук, проф.; Іванова Р. А., канд.
юрид. наук, доц.; доценти кафедри: Іваницький А. М., доктор філософії з

права; Кірик А.Ю., докторка філософії з права, доц.; Романюк В.А, докторка філософії з права, доц.

Запрошені: завідувач кафедри трудового, господарського та земельного права наук Костяшкін І. О., д-р. юрид. наук, проф.; аспірантка кафедри приватного права Танасюк О.Є.

З присутніх – 4 докторів юридичних наук, 16 кандидатів юридичних наук і докторів філософії – фахівці за профілем поданої на розгляд дисертації.

ПОРЯДОК ДЕННИЙ:

Обговорення дисертаційного дослідження аспіранта Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова **Танасюк Олени Євгенівни на тему «Зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи»**, виконаного в Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова та поданого на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право у галузі знань 08 Право щодо рекомендації до розгляду та захисту в разовій спеціалізованій вченій раді.

СЛУХАЛИ:

завідувача кафедри міжнародного та європейського права, кандидата юридичних наук, доцента Лозінську С. В., яка повідомила присутніх про те, що Танасюк Олена Євгенівна, народилася в смт. Теофіполь Хмельницької області 09 квітня 1969 року. З 1975 р. по 1985 р. навчалася в середній загальноосвітній школі №1 смт. Теофіполь Хмельницької області. З 1985 р. по 1991 р. навчалася у Московському державному університеті ім. М.В. Ломоносова по закінченню якого отримала вищу освіту за спеціальністю «Правознавство» та здобула кваліфікацію юриста. У 1990 р. прийнята на посаду юрисконсульта Виробничого об'єднання «Звезда» Загорського електромеханічного заводу м. Сергіїв Посад Московської області. У 1992 р. переведена на посаду юрисконсульта II категорії, а у 1994 р. звільнена з посади за власним бажанням. Одночасно у період з 1991 р. по 1994 р. викладала предмет «Правознавство» на вечірніх відділеннях Красногорського хіміко-технічного коледжу та Сергіїв-Посадського філіалу Московського приладобудівного інституту. У 1994 р. призначена на посаду спеціаліста II категорії в арбітражний суд Хмельницької області. У цьому ж році переведена на посаду провідного спеціаліста арбітражного суду Хмельницької області. Указом Президента від 11.09.1995 р. №825/95 призначена на посаду судді арбітражного суду Хмельницької області (з 01.06.1991 Господарський суд Хмельницької області). На даний час працює суддею Господарського суду Хмельницької області.

Вченою радою Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова рішенням від 25 жовтня 2023 року (протокол №5) було затверджено тему дисертаційного дослідження «Зобов'язання з

відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи» Танасюк Олени Євгенівни.

Науковий керівник – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри приватного права Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова Якимчук Світлана Олексіївна.

Дисертацію виконано відповідно до теми науково-дослідної роботи кафедри цивільного права та процесу на 2017–2023 роки «Актуальні питання правового регулювання особистих немайнових та майнових відносин у контексті приведення законодавства України до європейських стандартів» (державний реєстраційний номер 0117U000105), а також на 2024–2030 роки «Актуальні питання правового регулювання здійснення та захисту особистих немайнових і майнових прав суб'єктів приватного права» (державний реєстраційний номер 0124U002539), що є складовою наукової теми Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова «Управлінські та правові засади забезпечення сталого розвитку України як європейської держави» на 2017–2026 роки (державний реєстраційний номер 0117U000103).

СЛУХАЛИ:

виступ аспірантки О.Є. Танасюк, яка доповіла присутнім основний зміст дисертаційного дослідження, зокрема обґрунтувала актуальність теми дослідження, науково-теоретичну та практичну значимість досліджуваної проблеми, визначила мету та завдання дослідження, основні положення, які виносяться на захист, висвітлила методологічну основу дисертації, охарактеризувала ступінь наукової розробки проблеми на сучасному етапі, виклала основні результати дослідження та сформулювала висновки і рекомендації, відповіла на запитання науково-педагогічних працівників кафедр.

Здобувачка зазначила, що відповідно до ст. 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, а утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Зазначені конституційні положення формують фундаментальні засади правового статусу фізичної особи та зумовлюють обов'язок держави створювати належні правові механізми гарантування, охорони й захисту її суб'єктивних цивільних прав та охоронюваних законом інтересів.

У системі цивільно-правових способів захисту прав та інтересів фізичної особи провідне місце посідають вимоги про відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди, а також відшкодування моральної (немайнової) шкоди, передбачені пунктами 8 і 9 частини другої статті 16 ЦК України. Зазначені способи захисту становлять невід'ємну складову механізму цивільно-правового регулювання зобов'язань з відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи (далі – ЗВШРФО).

Можливість відновлення порушеного суб'єктивного цивільного права та отримання відшкодування понесених втрат, спричинені його порушенням, є визначальною метою існування та правового регулювання цього виду цивільно-правових зобов'язань. Саме через інститут відшкодування шкоди стимулюється соціально корисна поведінка осіб, які вчиняють рятувальні дії.

Уперше ЗВШРФО одержали нормативне закріплення у ЦК України від 16 січня 2003 року. У главі 80 цього кодексу законодавцем було визначено правову підставу та умови виникнення зазначених зобов'язань, окреслено їх суб'єктний склад, а також закріплено основні засади та межі відшкодування завданої шкоди.

Важливою новелою цивільного законодавства стало покладення на державу обов'язку відшкодувати шкоду, завдану рятувальнику, у повному обсязі, що свідчить про визнання особливої соціальної значущості рятувальних дій.

Норми глави 80 ЦК України загалом спрямовані на стимулювання соціально корисної поведінки осіб, які без попередніх повноважень вчиняють дії з рятування здоров'я, життя чи майна іншої фізичної особи. Водночас їх практичне застосування виявляє низку концептуальних і прикладних проблем, що свідчить про недостатню визначеність законодавчого регулювання зазначених зобов'язань.

Зокрема, дискусійним залишається питання критеріїв визначення правомірності дій із рятування, адже чинне законодавство не містить чітких орієнтирів щодо оцінки реальності загрози, допустимого ступеня ризику та співмірності завданої шкоди меті рятування. Це ускладнює встановлення підстав та умов виникнення зобов'язань з відшкодування шкоди.

Окремої уваги потребує проблема визначення суб'єктного складу зобов'язань з відшкодування шкоди, зокрема у випадках завдання шкоди майну особи, яка без відповідних повноважень здійснювала рятування тварин (домашніх, диких або безпритульних).

Не менш актуальним є питання можливості розширення кола осіб, які можуть вчиняти рятувальні дії, а також перегляду цивільно-правового статусу юридичної особи як рятувальника. Чинне законодавство фактично орієнтоване на фізичну особу як суб'єкта рятування, тоді як у сучасних умовах рятувальні дії нерідко здійснюються фізичними особами – підприємцями, юридичними особами приватного права різних організаційно-правових форм, що ставить питання про їх право вимоги щодо відшкодування завданої шкоди.

Дискусійним залишається й питання щодо змісту ЗВШРФО. Зокрема, потребує уточнення співвідношення майнової та моральної шкоди у складі таких зобов'язань, дотримання принципу повного відшкодування шкоди, а також можливі винятки з цього принципу з урахуванням суб'єктного складу правовідносин, специфіки рятувальних дій і їх соціально корисного характеру.

Україна перебуває у стані протидії агресії російської федерації, що зумовлює появу численних випадків рятування життя, здоров'я та майна

фізичних осіб. У таких ситуаціях нерідко виникають обставини, коли самі рятувальники зазнають шкоди. Однак сьогодні спостерігається вкрай обмежений характер судової практики у справах про відшкодування шкоди особам, які зазнали шкоди під час рятування без відповідних повноважень здоров'я, життя та майна фізичної особи у надзвичайних обставинах. На практиці суспільно корисні дії рятувальників сприймаються як моральний, а не юридичний обов'язок, особливо в умовах війни. Це призводить до того, що особи, рятуючи інших, як правило, не усвідомлюють себе потерпілими у правовому розумінні та не пов'язують шкоду, яку вони зазнали під час рятувальних дій, із можливістю одержання її відшкодування. Крім того війна як соціально-правовий феномен зміщує фокус суспільної уваги на масові, системні порушення прав людини, воєнні злочини та відшкодування шкоди, завданої збройною агресією. На цьому тлі індивідуальні вимоги, що виникають унаслідок рятування інших осіб, самими рятувальниками не сприймаються як пріоритетні для правозастосування та вважаються соціально неприйнятними.

Таким чином, обмежений характер судової практики не свідчить про відсутність самих фактів вчинення рятувальних дій, внаслідок яких рятувальники зазнають шкоди, а радше вказує на їх латентний характер.

У сукупності зазначені проблеми зумовлюють необхідність комплексного наукового дослідження ЗВШРФО з метою вдосконалення теоретичних положень цивільного права, формування єдиних підходів до правозастосування та розроблення пропозицій щодо вдосконалення чинного цивільного законодавства України.

Варто зазначити, що проблематика ЗВШРФО привертала увагу обмеженого кола науковців. З моменту нормативного закріплення цього виду зобов'язань у ЦК України першими та, фактично, донині єдиними дисертаційними дослідженнями у зазначеній сфері залишаються праці Д. С. Шапошнікова «Відшкодування шкоди, завданої здоров'ю та життю особи, яка без відповідних повноважень рятувала майно іншої особи» (2005) та В. А. Черната «Зобов'язання, що виникають внаслідок рятування здоров'я та життя фізичної особи» (2006).

Окремі аспекти зазначеної проблематики досліджувалися у наукових публікаціях таких вчених, як С. Б. Булеца, С. Д. Гринько, І. І. Голубенко, І. В. Давидова, Ю. О. Заїка, В. М. Ігнатенко, Т. С. Ківалова, О. Д. Кутателадзе, А. М. Мул, М. І. Ромась, Є. О. Харитонов, О. І. Харитонova, О. Ю. Черняк та інші.

Водночас питання комплексної цивільно-правової характеристики ЗВШРФО залишаються недостатньо розробленими у вітчизняній цивілістичній науці. Зокрема, у юридичній літературі не отримали належного теоретичного дослідження проблеми визначення підстав виникнення зазначених зобов'язань, окреслення об'єктів загрози завдання шкоди, встановлення їх суб'єктного складу, розкриття змісту зобов'язальних правовідносин, а також інші питання, що мають принципове значення для формування цілісного уявлення про правову природу ЗВШРФО.

Вищезазначене свідчить про необхідність самостійного наукового дослідження ЗВШРФО та розроблення цілісної доктринальної концепції відповідних зобов'язань, формулювання науково обґрунтованих пропозицій і рекомендацій щодо вдосконалення цивільного законодавства про відшкодування шкоди, завданої рятувальнику.

Метою дисертаційного дослідження є визначення особливостей ЗВШРФО, а також розроблення науково-теоретичних пропозицій для вирішення проблемних питань у сфері правового регулювання відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи.

Для досягнення зазначеної мети передбачено розв'язати такі завдання:

- визначити поняття та ознаки ЗВШРФО;
- охарактеризувати співвідношення ЗВШРФО з іншими видами недоговірних зобов'язань;
- розкрити підстави виникнення ЗВШРФО;
- визначити поняття загрози у ЗВШРФО;
- охарактеризувати життя, здоров'я та майно фізичної особи як об'єкти загрози у зобов'язаннях з відшкодування шкоди;
- з'ясувати особливості ЦР як особливого об'єкта загрози у зобов'язаннях з відшкодування шкоди;
- охарактеризувати суб'єктів, об'єкт та зміст ЗВШРФО;
- розробити науково-теоретичні пропозиції для вирішення проблемних питань у сфері правового регулювання відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи.

Об'єктом дисертаційного дослідження є правовідносини, пов'язані з відшкодуванням шкоди, завданої фізичній особі.

Предметом дослідження є ЗВШРФО.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертація є першим в Україні комплексним дослідженням ЗВШРФО.

За результатами дослідження сформульовано висновки та пропозиції, що виносяться на захист.

Вперше:

1) визначено поняття ЗВШРФО, як майнових ризикових правовідносин, що виникають внаслідок завдання шкоди особі, яка без відповідних повноважень рятувала від реальної загрози здоров'я, життя та майно іншої особи (рятувальник), що не є порушенням договірних зобов'язань, у силу яких держава чи власник (володілець) майна, яке рятувалося, зобов'язані її відшкодувати, а рятувальник має право на відшкодування завданої йому шкоди в повному обсязі, крім випадків, передбачених законом;

2) доведено, що ЗВШРФО є ризиковими;

3) встановлено, що ЗВШРФО є регулятивно-охоронними; за підставою виникнення та розподілом обов'язку відшкодування шкоди, завданої рятувальнику – регулятивні, а за своїм призначенням – охоронні; набувають характер регулятивно-охоронних правовідносин одночасно без будь-якої трансформації одних в інші;

4) запропоновано положення про відшкодування шкоди, завданої майну особи, яка без відповідних повноважень рятувала від реальної загрози тварину такого змісту: а) шкода, завдана майну особи, яка без відповідних повноважень рятувала від реальної загрози тварину (домашню, дику) відшкодовується її власником (володільцем); б) якщо такої шкоди завдано внаслідок рятування безпритульної тварини, то вона відшкодовується сільськими, селищними, міськими радами; в) якщо дика тварина перебувала у стані природної волі в межах території України, її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони, шкода відшкодовується державою в повному обсязі;

5) доведено, що ЦР є особливим об'єктом загрози у ЗВШРФО/М;

6) обґрунтовано відсутність у юридичної особи, у тому числі фізичної особи – підприємця, замовника, підприємницького товариства, кооперативу (рятувальника), права на відшкодування моральної шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи;

7) запропоновано положення, що фізична особа, яка рятувала від реальної загрози майно, зокрема цифрову річ, іншої фізичної особи, не має права на відшкодування моральної шкоди у зв'язку зі знищенням чи пошкодженням її майна;

8) доведено факт обмеження держави (боржника) у праві укладати із рятувальником (кредитором) договір про зменшення або збільшення розміру відшкодування шкоди;

9) запропоновано зобов'язати державу (боржника) відшкодовувати шкоду, завдану життю та здоров'ю рятувальника, у частці, яка не покрита державними гарантіями через механізми державного фінансування охорони здоров'я та поховання;

удосконалено:

10) наукові підходи до визнання юридичної особи суб'єктом ЗВШРФО (рятувальником); обґрунтовано положення про позбавлення юридичної особи державної форми власності права на відшкодування шкоди, завданої її майну, у випадках рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи їхнім працівником під час виконання ним своїх трудових (службових) обов'язків;

11) концепцію суб'єктного складу ЗВШРФО; до осіб, які мають право на відшкодування шкоди, завданої їхньому майну, запропоновано віднести фізичну особу – підприємця, замовника, підприємницьке товариство, кооператив у разі рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи їхнім працівником, учасником (членом) під час здійснення ним своїх трудових (службових) обов'язків, підприємницької або іншої діяльності від імені товариства чи кооперативу, а також у разі виконання підрядником завдання замовника;

дістали подальшого розвитку:

12) положення про включення до змісту ЗВШРФО права на відшкодування моральної шкоди, завданої фізичній особі; встановлено два випадки виникнення у рятувальника права на відшкодування моральної шкоди: 1) він зазнав каліцтва або іншого ушкодження здоров'я внаслідок

рятування майна іншої особи; 2) йому завдано шкоди внаслідок рятування здоров'я та життя фізичної особи; запропоновано обов'язок відшкодування моральної шкоди, завданої рятувальнику, покладати лише на державу;

13) положення, що шкода, завдана каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи – рятувальника, відшкодовується відповідно до положень параграфа другого глави 82 ЦК України.

По закінченню доповіді присутніми було поставлено до аспірантки Танасюк О.Є. такі питання:

Анікіна Г. В., к. ю. н., доцент: Ви стверджуєте, що ЗВШРФО мають ознаки регулятивних та охоронних зобов'язань. У чому, на Вашу думку, полягає специфіка таких зобов'язань?

Відповідь: Дякую за запитання. Специфіка такого виду недоговірних зобов'язань полягає у тому, що вони набувають характер регулятивно-охоронного правовідношення одночасно без будь-якої трансформації одних в інші, як це характерно для договірних зобов'язань.

Бондаренко-Зелінська Н. Л., к. ю. н., професорка: Ви вказуєте на ризиковий характер таких зобов'язань. На Вашу думку, у чому полягає ризик рятувальника?

Відповідь: Дякую за запитання. Поведінка рятувальника має ризиковий характер, оскільки пов'язана з ймовірністю настання несприятливих шкідливих наслідків для нього самого. Таким чином, рятувальник, діючи в інтересах іншої особи добровільно і без попередньої домовленості, фактично приймає на себе відповідний ризик. Тобто особа здійснює свої суб'єктивні цивільні права в межах чинного законодавства на власний розсуд, іншими словами, на власний «страх» та ризик».

Сердечна І. Л., к. ю. н., доцентка: У дисертації Ви приділяєте багато уваги дослідженню співвідношення зобов'язань з відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи, з іншими видами недоговірних зобов'язань. На Вашу думку, у чому полягає відмінність зобов'язань з відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи, та зобов'язань із вчинення дій у майнових інтересах іншої особи без доручення?

Відповідь: Дякую за запитання. Між цими видами недоговірних зобов'язань існують істотні відмінності, які мають, як правило, індивідуалізуючий характер.

По-перше, *negotiorum gestio* є квазі-контракти, а ЗВШРФО – квазі-делікти.

По-друге, суб'єктами *negotiorum gestio* – потерпілим – може лише дієздатна особа, оскільки дії тут здійснюються з метою запобігання шкоди

майну і становлять юридичний склад, а зобов'язаним суб'єктом – лише особа (фізична, юридична) на користь якої було вчинено дії в майнових її інтересах; у ЗВШРФО потерпілою особою є рятувальник (повністю, не повністю або частково дієздатна, обмежено дієздатна або недієздатна фізична особа, юридична особа), обов'язок відшкодувати шкоду виникає для держави або власника (володільця) майна, яке рятувалося.

По-третє, у *negotiorum gestio* розмір відшкодування обмежується фактично зробленими витратами; у ЗВШРФО відшкодування здійснюється у повному обсязі (майнова та моральна шкода).

Гарієвська М. Б., к. ю. н., доцентка: У дисертації багато уваги приділено вчиненню рятувальних дій щодо тварин та визначенню зобов'язаного суб'єкта по відшкодуванню шкоди рятувальнику. Поясніть, чому тварина виступає особливим об'єктом цивільних прав?

Відповідь: Дякую за запитання. Тварина виступає особливим об'єктом цивільних прав, що поєднує у собі подвійний характер, який охоплює два головні виміри – матеріальний та юридичний. Матеріальний вимір полягає в тому, що тварина є живим природним утворенням матеріального світу з властивими їй біологічними особливостями, тоді як юридичний вимір виражається у застосуванні до тварини правового режиму речі, тобто сукупності норм, які визначають специфіку набуття, здійснення та припинення прав щодо такого об'єкта.

Лозінська С.В., к. ю. н., доцентка: У дисертації окремий підрозділ присвячено дослідженню цифрової речі як особливого об'єкта загрози у зобов'язаннях з відшкодування шкоди. Наведіть на прикладі ЗВШРФО особливий правовий режим цифрової речі.

Відповідь: Дякую за запитання. По-перше, для відновлення доступу після кібератаки системний адміністратор чи ІТ-фахівець оперативно блокує зловмисний доступ до корпоративної бази даних після виявлення спроби її знищення чи шифрування. Наприклад, у лікарні відбувся кіберзлам, дані пацієнтів зашифровані. Працівник оперативно підключається до серверів, ізолює заражені машини та починає відновлення з резервних копій. При цьому фізична особа, яка вчиняє дії для рятування ЦР, може зазнати шкоди, до прикладу зловмисники одержали доступ до її персональних даних, тобто до «відомостей чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована» (ч. 1 ст. 2 Закону України «Про захист персональних даних»).

По-друге, фізична особа під час пожежі, землетрусу, терористичних актів тощо виносить з будинку (житлового чи офісу) сервер, ноутбук чи жорсткий диск, де зберігаються критично важливі цифрові активи (бухгалтерська звітність, юридичні документи, наукові праці, творчі розробки тощо). На сьогодні в умовах збройної агресії росії проти України поширеними випадками є вчинення рятувальних дій фізичними особами, зокрема волонтерами, які під час обстрілів цивільної інфраструктури для

уникнення втрати важливих цифрових даних можуть терміново переносити цифрові дані на інший носій (копіювати дані на резервний носій). Наприклад, під час евакуації з прифронтового міста фізичні особи рятують ноутбуки й диски журналістів, де містяться файли з відзнятим матеріалом, який є доказом у міжнародних судах.

Під час таких рятувальних дій фізична особа може зазнати шкоди здоров'ю, життю чи майну. Наприклад, вона може отримати поранення при евакуації обладнання під час пожежі, вибуху чи обстрілу, опіки або отруєння продуктами горіння під час пожежі у серверному приміщенні, травми, каліцтва тощо.

Крім фізичної шкоди, особа може зазнати й майнової шкоди, до прикладу може бути пошкоджено чи втрачено власне обладнання під час рятування чужих цифрових активів (наприклад, ноутбук зламався або згорів під час копіювання даних із пошкодженого сервера) тощо.

По-третє, поширеним явищем є завдання фізичній особі моральної шкоди, особливо у разі вчинення рятування ЦР під час збройного нападу ворога, в умовах бойових дій та інших надзвичайних ситуацій. За таких обставин фізична особа одержує посттравматичний стресовий розлад, оскільки вона зазначає фізичних, психічних страждань.

Слід зазначити, що моральну шкоду, як правило, завжди зазнає фізична особа, яка вчиняє рятувальні дії після кібератаки, якщо злодії отримали доступ до її персональних даних. Це зумовлено тим, що як наслідок може мати місце незаконна їх обробка, втрата, знищення, пошкодження, а також може бути поширена інформація, що є недостовірною, чи ганьбить честь, гідність та ділову репутацію фізичної особи.

По-четверте, фізична особа-рятувальник може зазнати майнової та моральної шкоди від таких зловмисних дій. Наприклад, зловмисники неправомірно використовують чужий акаунт (наприклад, у соцмережі чи месенджері) і поширюють серед його контактів інформацію про «терміновий збір коштів». Внаслідок цього власник акаунта (особа-рятувальник) переживає сильні душевні страждання, відчуває стрес, погіршення здоров'я (наприклад, підвищення тиску, безсоння тощо). У цьому випадку мова йде про завдання моральної шкоди відповідно до ст. 23 ЦК України. Крім того люди, довіряючи зловмисникам, можуть пересилати кошти, а власник акаунта (рятувальник) змушений буде пояснювати ситуацію, можливо, відшкодувати втрати або навіть захищати свою репутацію. Така ситуація свідчить про завдання майнової шкоди, а також про посягання на честь, гідність та ділову репутацію цієї особи.

Трач О. М., к. ю. н., доцентка: Вами зроблено висновок, що юридична особа, як рятувальник, не має права на відшкодування моральної шкоди. Обґрунтуйте своє твердження.

Відповідь: Дякую за запитання. юридична особа не має права вимагати відшкодування моральної шкоди, яка передбачає наявність душевних

страждань або фізичного болю, що властиві лише фізичним особам. Юридична особа може зазнати лише моральної (немайнової) шкоди, пов'язаної із посяганням на її ділову репутацію, однак встановлення причинно-наслідкового зв'язку між рятувальними діями та можливим пониженням ділової репутації юридичної особи є вкрай складним, адже такі дії за своєю суттю спрямовані на запобігання шкоді, а не на завдання її іншим благам – діловій репутації. Тому у контексті виконання рятувальних дій юридична особа, у тому числі фізична особа – підприємець, замовник, підприємницьке товариство, кооператив, не мають може претендувати виключно на майнове відшкодування (витрати, збитки, амортизація техніки тощо).

Ромась М.І., доктор філософії з права, доцентка: У дисертації багато уваги приділено державі як суб'єкту ЗВШРФО. Розкрийте особливості участі держави у ЗВШРФО.

Відповідь: Дякую за запитання. Особливості її участі виявляються у таких положеннях: 1) виступає лише на стороні боржника; 2) вступає у цивільні правовідносини, пов'язані з особистими немайновими благами фізичної особи – життям та здоров'ям; 3) виступає у подвійному публічно-приватному правовому статусі.

ВИСТУПИЛИ:

доцент кафедри приватного права, кандидат юридичних наук, доцент **Якимчук С.О.**, як науковий керівник, зробила коротку характеристику виконання індивідуального плану освітньої та наукової роботи та особи здобувачки.

Виконання індивідуального плану освітньої роботи (освітня складова освітньо-наукової програми).

Аспіранткою Танасюк О.Є. повністю виконано індивідуальний план освітньої роботи, що відповідає навчальному плану Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова підготовки фахівців освітньо-наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право галузі знань 08 Право аспірантури, складеного згідно Національної рамки кваліфікацій та вимог Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 № 261 (зі змінами і доповненнями).

Танасюк О.Є. своєчасно виконувала всі розділи індивідуального освітнього плану, відвідувала лекції та семінарські заняття, які проводили науково-педагогічні працівники університету. Здобувачка оволоділа загальнонауковими (філософськими) компетентностями, спрямованими на формування системного наукового світогляду, професійної етики та загального культурного кругозору («Філософія науки» – 5 кредитів).

Під час виконання освітньо-наукової програми аспірантури Танасюк О.Є. набула універсальних навичок дослідника, зокрема усної та

письмової презентації результатів власного наукового дослідження українською мовою, застосування сучасних інформаційних технологій у науковій діяльності, організації та проведення навчальних занять, управління науковими проєктами та складення пропозицій щодо фінансування наукових досліджень, академічної доброчесності та захисту права інтелектуальної власності («Культура мовлення науковця» – 3 кредити, «Інформаційні технології в наукових дослідженнях» – 3 кредити, «Академічна доброчесність та захист права інтелектуальної власності» – 4 кредити, «Теорія аргументацій» – 3 кредити).

Водночас Олена Євгенівна здобула мовних компетентностей, достатніх для представлення та обговорення результатів своєї наукової роботи іноземною мовою (англійською) в усній та письмовій формі, а також для повного розуміння іншомовних наукових текстів з відповідної спеціальності («Академічне письмо іноземною мовою» – 6 кредитів).

Аспіранткою здобуто необхідні теоретичні знання, уміння, навички та інші компетентності, достатні для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у галузі професійної та дослідницько-інноваційної діяльності («Організаційні та правові засади підготовки і захисту дисертації» – 3 кредити).

Аспірантка оволоділа методологією та організацією наукових досліджень, що дозволило їй застосувати різноманітні методи при написанні дисертаційного дослідження, результати якого мають новизну, теоретичне та практичне значення, тлумачення нормативно-правових актів («Методологія наукових досліджень у галузі права» – 4 кредити, «Тлумачення нормативно-правових актів» – 4 кредити).

Олена Євгенівна здобула поглиблені знання також з правових дисциплін:

«Теоретичні засади правового регулювання цивільних відносин» – 4 кредити, «Джерела сімейного права» – 4 кредити, «Сучасна доктрина адміністративного права» – 4 кредити, «Теоретичні засади колізійного регулювання міжнародних приватно-правових відносин» – 3 кредити, «Юридична техніка» – 4 кредити.

Виконання індивідуального плану наукової роботи (наукова складова освітньо-наукової програми).

Танасюк Олена Євгенівна своєчасно та повністю виконала всі розділи індивідуального плану наукової роботи, що підтверджується висновками кафедри приватного права на підставі звітів аспірантки та висновків наукового керівника.

Тему дисертації затверджено вченою радою Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова (протокол № 5 від 25 жовтня 2023 року).

Дисертацію виконано відповідно до теми науково-дослідної роботи кафедри цивільного права та процесу на 2017–2023 роки «Актуальні питання правового регулювання особистих немайнових та майнових відносин у контексті приведення законодавства України до європейських стандартів»

(державний реєстраційний номер 0117U000105), а також на 2024–2030 роки «Актуальні питання правового регулювання здійснення та захисту особистих немайнових і майнових прав суб'єктів приватного права» (державний реєстраційний номер 0124U002539), що є складовою наукової теми Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова «Управлінські та правові засади забезпечення сталого розвитку України як європейської держави» на 2017–2026 роки (державний реєстраційний номер 0117U000103).

Проведене дослідження відповідає вимогам актуальності, оригінальності підходу дослідження, а отримані результати характеризуються ознаками наукової новизни.

Актуальність дослідження зумовлена конституційним визнанням життя, здоров'я, честі та гідності людини найвищою соціальною цінністю та обов'язком держави забезпечувати ефективний захист суб'єктивних цивільних прав. У системі цивільно-правових способів захисту важливе місце посідають зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої фізичній особі під час здійснення рятувальних дій, що мають значний соціально корисний характер. Норми глави 80 ЦК України, попри їх спрямованість на стимулювання такої поведінки, виявляють низку концептуальних і прикладних проблем, пов'язаних із визначенням правомірності рятувальних дій, суб'єктного складу та змісту відповідних зобов'язань. Дискусійними залишаються питання допустимого ризику, співмірності завданої шкоди меті рятування, а також співвідношення майнової і моральної шкоди та меж принципу повного відшкодування. Актуальність проблематики посилюється в умовах збройної агресії проти України, коли кількість випадків рятування життя, здоров'я та майна значно зросла, а самі рятувальники нерідко зазнають шкоди. Обмеженість судової практики та латентний характер таких правовідносин зумовлюють необхідність комплексного наукового дослідження з метою вдосконалення цивільно-правового регулювання та правозастосування.

Враховуючи комплексність та системність дослідження, при розкритті обраної теми використовувалися методи формально-логічного (догматичного), системно-функціонального, історичного та порівняльного аналізу, тлумачення норм права, аксіоматичний. Дисертаційне дослідження, а також використані в ньому наукові методи пізнання ґрунтуються на діалектичному сприйнятті правової дійсності.

Дисертаційне дослідження характеризується вдалою структурою, що дозволило зупинитись не лише на вивченні проблеми в цілому, але й на окремих її аспектах та виявити взаємозв'язки між ними. Питання аналізуються послідовно, показана їх взаємообумовленість.

Про обґрунтованість положень, висновків і рекомендацій дисертаційного дослідження «Зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи», зокрема свідчить опрацювання значного масиву наукових праць вітчизняних і

зарубіжних авторів, що супроводжувалось їх критичним аналізом і аргументацією власних позицій.

Разом з тим аспірантка оперує найновішими вітчизняними публікаціями, що присвячені дослідженню окремих аспектів цієї проблематики. На особливу увагу заслуговує проведений дисертанткою глибокий та послідовний аналіз цивільного законодавства із питань, пов'язаних із правовим регулюванням зобов'язань з відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи.

Дисертантка критично оцінює положення окремих наукових робіт, а також, дотримуючись етики наукових дискусій, вступає у полеміку щодо думок, які видаються з тих чи інших причин неприйнятними. Наукові результати дисертаційної роботи отримані особисто. Для аргументації окремих положень та як підґрунтя наукової дискусії використано положення праць інших науковців, на які зроблено відповідні посилання.

Характеризуючи аспірантку особисто слід відзначити, що Танасюк Олена Євгенівна у процесі підготовки дисертації проявила себе інтелектуальним та сумлінним науковцем, яка спроможна з використанням різноманітного методологічного інструментарію виконувати складні дослідження на високому науковому рівні. Принципові зауваження наукового керівника ним було враховано та знайшли вирішення при доопрацюванні дисертації.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації).

Під час виконання дисертаційного дослідження аспірантка дотримувалася основних засад академічної доброчесності, які закріплено у п. 2.3.3 Кодексу академічної доброчесності Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, а саме: самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного й підсумкового контролю результатів навчання (до осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їх індивідуальних потреб і можливостей); посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації; інші дії, які сприяють забезпеченню довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Відповідність дисертації вимогам, встановленим у Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах) затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від «23» березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями) та пунктам 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора

філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

Дисертація є самостійною, завершеною науковою роботою, містить власне розуміння автора щодо доцільності вдосконалення цивільного законодавства та відповідні пропозиції. В цілому, висновки проведеного дослідження характеризуються науковою новизною. Кількість і якість висновків дисертанта свідчать про науковий характер дослідження, що відповідає науковому ступеню доктора філософії зі спеціальності 081 «Право», галузі знань «Право».

Враховуючи наведене, можна стверджувати, що висновки, сформульовані Танасюк Оленою Євгенівною у дисертації на тему «Зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи» можна визнати такими, що мають характер наукової новизни і роблять значний внесок у рівень пізнання і розвитку проблем, які досліджуються.

Основні результати дисертаційного дослідження викладено у 6 публікаціях, а саме: 4 у наукових виданнях України, які є фаховими з юридичних наук; а також у 2 збірниках тез матеріалів науково-практичної та всеукраїнської конференцій.

Виконання індивідуального плану наукової роботи та індивідуального освітнього плану здійснювалось відповідно до поставлених завдань та в повному обсязі, що відображено у відповідних висновках наукового керівника та кафедри при щорічному звітуванні аспірантки для переведення на наступний рік навчання.

Тому, вважаючи на викладене, слід зробити висновок, що представлене Танасюк Оленою Євгенівною наукове дослідження «Зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи» відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від «23» березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями), пунктам 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а тому, рекомендується до попередньої експертизи дисертації та надання висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації.

Після цього слово було надано рецензентам дисертаційного дослідження.

Кандидатка юридичних наук, професорка Черняк О.Ю. зазначила:

В умовах динамічних змін суспільних відносин та зростання ризиків виникнення надзвичайних ситуацій, питання цивільно-правового регулювання відносин, що виникають внаслідок рятування життя, здоров'я та майна фізичних осіб, набуває особливого значення. Забезпечення ефективного механізму відновлення майнової сфери особи, яка зазнала шкоди в ході вчинення правомірних дій в інтересах третіх осіб, є необхідною умовою функціонування правової держави. Актуалізується потреба у комплексному аналізі нормативної конструкції зобов'язань, що виникають із завдання шкоди при рятуванні, з метою гарантування належного захисту майнових прав потерпілого (рятувальника) та справедливого розподілу ризиків між учасниками цивільних правовідносин.

У доктрині цивільного права проблематика зобов'язань з відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування, потребує концептуального уточнення, зокрема в частині визначення їх правової природи та місця в системі недоговірних зобов'язань. Наявна теоретична невизначеність щодо співвідношення досліджуваного інституту із суміжними правовими конструкціями – крайньою необхідністю та діями в майновому інтересі іншої особи без її доручення – ускладнює кваліфікацію відповідних правовідносин. Наукового обґрунтування потребують критерії розмежування підстав виникнення зобов'язання, специфіка суб'єктного складу, а також межі цивільно-правової відповідальності бенефіціара (особи, яку рятували) та третіх осіб, винних у виникненні небезпеки.

Практична площина актуальності дослідження зумовлена наявністю колізій та прогалин у чинному законодавстві України, що негативно впливає на правозастосовну практику. Відсутність імперативних норм, які б чітко регламентували порядок доказування причинно-наслідкового зв'язку та механізм розрахунку розміру відшкодування у випадках заподіяння шкоди рятувальнику, призводить до порушення принципу повного відшкодування шкоди. Вказане демонструє актуальність та своєчасність проведеного О.Є. Танасюк дослідження.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх новизна.

Результати дисертаційного дослідження *Олени Євгеніївни Танасюк* є науково обґрунтованими, адже у роботі комплексно опрацьовано широкий спектр проблем, пов'язаних з особливостями зобов'язань з відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи. Авторкою правильно та чітко визначено об'єкт, предмет, методи, мету і задачі дослідження.

Визначення мети та завдань дослідження, логічна побудова роботи дали можливість О.Є. Танасюк сформулювати низку положень і висновків, які відзначаються оригінальністю та безперечною науковою новизною. Для досягнення поставленої мети і реалізації завдань роботи дисертантка використала широкий спектр методів дослідження.

Текстовий виклад дисертаційної роботи має традиційну структуру і містить необхідні розділи: анотацію, вступ, три розділи результатів власних

досліджень, висновки, список використаних джерел і додатки. Виклад матеріалу в дисертаційному дослідженні структурований та взаємопов'язаний між собою. В науковій роботі автор висловлює власне бачення деяких питань, що свідчить про наукову спроможність самостійного опрацювання теми.

Отримані результати мають достатньо високий ступінь обґрунтованості. Дисертантка використала значну кількість наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених, дослідив становлення проблематики, сформулювала самостійні висновки.

Ознайомлення з дисертацією О.Є. Танасюк дає змогу говорити про те, що сформульовані в ній наукові висновки та рекомендації мають належну міру обґрунтованості, які вимагаються від досліджень рівня доктора філософії.

Варто зазначити, що дослідження О.Є. Танасюк є детальним аналізом проблеми в сфері деліктних зобов'язань. Заслужовують на увагу такі пропозиції та висновки автора:

1. Запропоновано авторське визначення поняття ЗВШРФО, як майнових ризикових правовідносин, що виникають внаслідок завдання шкоди особі, яка без відповідних повноважень рятувала від реальної загрози здоров'я, життя та майна іншої особи (рятувальник), що не є порушенням договірною зобов'язання, у силу яких держава чи власник (володілець) майна, яке рятувалося, зобов'язані її відшкодувати, а рятувальник має право на відшкодування завданої йому шкоди в повному обсязі, крім випадків, передбачених законом.

2. Обґрунтування відсутності у юридичної особи, у тому числі фізичної особи-підприємця, замовника, підприємницького товариства, кооперативу (рятувальника), права на відшкодування моральної шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи.

3. Доречною є позиція здобувачки про встановлення двої випадків виникнення у рятувальника права на відшкодування моральної шкоди: 1) він зазнав каліцтва або іншого ушкодження здоров'я внаслідок рятування майна іншої особи; 2) йому завдано шкоди внаслідок рятування здоров'я та життя фізичної особи; запропоновано обов'язок відшкодування моральної шкоди, завданої рятувальнику, покладати лише на державу.

4. Розроблені пропозиції щодо внесення змін до законодавства, що вказує на високий рівень наукового пошуку.

Повнота викладу положень дисертації в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації.

Основні результати дисертаційного дослідження викладено у шести наукових працях, зокрема чотирьох наукових статтях у виданнях України, визначених фаховими з юридичних наук, двох тезах доповідей на міжнародній науково-практичній конференції і всеукраїнській науковій конференції.

При цьому робота не позбавлена дискусійних положень, які потребують уточнення, зокрема:

1. Потребує додаткового обґрунтування позиція автора про обмеження держави (боржника) у праві укладати із рятувальником (кредитором) договір про зменшення або збільшення розміру відшкодування шкоди.

2. Потребує додаткового обґрунтування поняття «рятування» в контексті дії чи бездіяльності, сукупності юридичних фактів, що вказують на їх мету.

Зазначене не знижує високого наукового рівня дисертації. Здобувачка проявила самостійність у розробленні складної наукової проблеми, провів теоретичний аналіз і отримав вагомі наукові результати. Опубліковані наукові праці здобувачки відображають основні положення дисертаційного дослідження.

Загальний висновок. Дисертаційне дослідження *Танасюк Оленою Євгенівною* на тему «Зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи», відповідає вимогам, встановленим Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями), пунктам 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, є завершеною самостійною науково-дослідною роботою, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують наукове завдання, що має істотне значення для науки цивільного права, а його авторка – *Танасюк Олена Євгенівна* заслуговує на присудження освітньо-наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

Докторка філософії з права, доцентка Ромась М.І. вказала на те, що в умовах зростання кількості надзвичайних ситуацій, техногенних аварій, воєнних дій та інших обставин підвищеного ризику особливого значення набуває чітке та передбачуване правове регулювання зобов'язань із відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи. Чинне цивільне законодавство України, закріплюючи спеціальний режим відшкодування шкоди, завданої рятувальникові (статті 1161–1162 ЦК України), водночас не містить вичерпних критеріїв оцінки правомірності дій із рятування. Дискусійними залишаються питання визначення реальності загрози, допустимого ступеня ризику, а також співмірності завданої шкоди меті рятування, що ускладнює однакове застосування відповідних норм.

Не менш проблемним є визначення суб'єктного складу зобов'язань із відшкодування шкоди, зокрема статусу осіб, на яких покладається обов'язок компенсації, та кола осіб, які можуть визнаватися рятувальниками. У цьому контексті особливої уваги потребує питання цивільно-правового статусу юридичної особи як рятувальника, оскільки чинне законодавство фактично

орієнтоване на фізичну особу та не враховує сучасні форми участі юридичних осіб у здійсненні рятувальних заходів поза межами службових або договірних зобов'язань.

Крім того, відсутність чіткого розмежування між зобов'язаннями, що виникають унаслідок рятування, та суміжними правовими конструкціями посилює потребу в доктринальному осмисленні правової природи цих зобов'язань і виробленні узгоджених підходів до їх правового регулювання.

З огляду на зазначене, комплексне дослідження зобов'язань із відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи, є своєчасним і необхідним для розвитку цивільно-правової доктрини та удосконалення чинного законодавства України.

Вищезазначене обумовлює актуальність дисертаційного дослідження ТАНАСЮК Олени Євгенівни на тему «Зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи».

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх новизна. Рецензоване дослідження є ґрунтовною теоретико-прикладною працею, присвяченою проблематиці зобов'язань із відшкодування шкоди, заподіяної під час рятування життя, здоров'я та майна фізичної особи.

Достовірність і обґрунтованість отриманих результатів забезпечуються належною теоретичною та методологічною основою дослідження, всебічним аналізом наукових праць вітчизняних учених, а також комплексним дослідженням національного законодавства України. Сформульовані у дисертації наукові положення, висновки та рекомендації є логічно виваженими, повною мірою відповідають меті й завданням роботи та зумовлені адекватним добром і ефективним застосуванням авторкою методів наукового пізнання.

Практичне значення результатів дисертації полягає у можливості їх використання для вдосконалення чинного цивільного законодавства України, усунення правових колізій, а також у процесі підготовки підручників, науково-практичних коментарів до Цивільного кодексу України й у професійній діяльності правників.

Дисертантка продемонструвала високий рівень теоретичних і практичних знань із досліджуваної проблематики, здатність самостійно аналізувати та узагальнювати нормативно-правові акти, загальну й спеціальну наукову літературу, формулювати науково обґрунтовані висновки, визначення правових категорій і пропозиції щодо вдосконалення законодавства.

Дисертаційна робота є завершеним, актуальним, самостійним та аргументованим науковим дослідженням. Її висновки відображають основні наукові результати, отримані дисертанткою особисто, та узагальнюють викладений матеріал відповідно до загальної мети й конкретних завдань.

Заслуговують на увагу такі пропозиції та висновки авторки:

ЗВШРФО є окремим видом недоговірних зобов'язань, що виникають із правомірної поведінки його учасників (с. 42). Варто підтримати твердження

здобувачки, що в таких зобов'язаннях важливе місце посідає принцип справедливості цивільного права – недопущення покладення негативних наслідків на особу, яка діяла правомірно та внаслідок цього потерпіла шкоди (с. 46). На особливу увагу також має заслуговувати застосування принципів справедливості, добросовісності та розумності, оскільки власник повертає рятувальнику лише те, що йому належить, але в межах матеріальних втрат (с. 185).

Високо оцінюються приклади таких зобов'язань з реального життя щодо порятунку дітей чоловіком, який загинув внаслідок цього (с. 144), та порятунку підлітком свого молодшого брата (с. 145), тому цінним є твердження, що «сьогодні Україна тримається не лише на армії та волонтерах, а й на безіменних подвигах звичайних людей, які вчиняють суспільно корисні вчинки безкорисно» (с. 146).

Вірною є позиція, що у зобов'язальних правовідносинах основним елементом є саме активна поведінка боржника, тоді як утримання від дій має другорядний, допоміжний характер (с. 24, 28).

ЗВШРФО виникають у разі порушення абсолютних прав рятувальника, однак самі зобов'язальні правовідносини мають відносний характер (с. 32), мають ознаки регулятивних та охоронних зобов'язань (с. 41). Позитивно оцінюється розкриття правового регулювання глави 82 ЦК України даних зобов'язань (коли застосовується, які статті тощо) (с. 75).

Підтримуємо позицію дисертантки, що суб'єктами ЗВШРФО загалом є потерпілий (рятувальник) – фізична особа, юридична особа, та боржник – держава та власник (володілець) майна, яке рятували. При цьому суб'єктний склад залежить від виду та підвиду цих зобов'язань (с. 140). Правильно акцентовано, що при здійсненні рятувальних дій шкода завдається самому рятувальнику, тобто суб'єкту, який намагається запобігти шкоді, що могла б бути завдана іншій особі (с. 72).

Логічним є те, що у досліджуваних зобов'язаннях обов'язок із відшкодування шкоди рятувальнику завжди є новим для зобов'язаного суб'єкта (с. 31).

У підрозділі 2.2.2 влучно досліджено життя та здоров'я фізичної особи як об'єкти загрози у зобов'язаннях з відшкодування шкоди, адже життя та здоров'я є об'єктами особистих немайнових прав, що забезпечують природне існування фізичної особи, належать їй з моменту народження довічно, не мають економічного змісту, невід'ємні від неї та невідчужувані (с. 109).

Щодо цифрової речі, то влучно проаналізовано, що «моральну шкоду, як правило, завжди зазнає фізична особа, яка вчиняє рятувальні дії після кібератаки, якщо злодії отримали доступ до її персональних даних. Це зумовлено тим, що як наслідок може мати місце незаконна їх обробка, втрата, знищення, пошкодження, а також може бути поширена інформація, що є недостовірною, чи ганьбить честь, гідність та ділову репутацію фізичної особи» (с. 133).

Позитивно оцінюється положення про те, що правова конструкція ЗВШРФО за участю юридичної особи полягає у тому, що рятувальні дії

працівників юридичної особи, здійснені при виконанні ними своїх трудових обов'язків, вважаються діями самої юридичної особи, що відображає концепцію «співпадаючої діяльності», де діяльність юридичної особи виявляється через діяльність її працівників (с. 147).

Грунтовним є висновок, що якщо працівник вчиняє рятувальні дії під час виконання ним трудових (службових) обов'язків, то рятувальником є юридична особа. Однак, у випадках вчинення працівником рятувальних дій не під час виконання ним трудових (службових) обов'язків суб'єктом зобов'язальних правовідносин є не юридична особа, а сам працівник як фізична особа – рятувальником та потерпілим (с. 149).

Влучно також досліджено зобов'язання з відшкодування шкоди вчинення рятувальних дій при виконанні підрядником завдання замовника, здійсненні підприємницької або іншої діяльності від імені товариства чи кооперативу (с. 151).

Високо оцінюється твердження про те, що відшкодування шкоди, завданої рятувальникам при виконанні ними професійних обов'язків із захисту життя, здоров'я та майна фізичних осіб, здійснюється у порядку соціального, а не цивільно-правового захисту (с. 158).

Правильною є думка, що держава є суб'єктом ЗВШРФО, яка виступає лише на стороні боржника та виступає у подвійному публічно-приватному правовому статусі (с. 167).

Вдало підняте питання щодо відшкодування моральної шкоди юридичній особі (с. 179-184). При цьому підкреслено, що юридична особа може зазнати лише моральної (немайнової) шкоди, пов'язаної із посяганням на її ділову репутацію, однак встановлення причинно-наслідкового зв'язку між рятувальними діями та можливим приниженням ділової репутації юридичної особи є вкрай складним, адже такі дії за своєю суттю спрямовані на запобігання шкоді, а не на завдання її іншим благам – діловій репутації.

На високому рівні проаналізовано обчислення розміру відшкодування шкоди залежно від матеріального становища власника (володільця) майна, яке рятували; майнового становища рятувальника; вартості майна, яке рятувалося (с. 188). Обґрунтованими є висновки про правила відшкодування шкоди, завданої каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я рятувальника, як потерпілого (с. 196-199), а також про соціально-правовий захист населення у випадку ушкодження здоров'я та смерті (с. 199-204).

Важливим та обґрунтованим є висновок, що держава не повинна нести обов'язок повного відшкодування шкоди здоров'ю рятувальника у порядку цивільно-правового захисту, оскільки частина таких витрат вже відшкодовується через механізми державного фінансування охорони здоров'я (с. 204). У зв'язку з цим закономірними є запропоновані зміни до статті 1161 ЦК України щодо відшкодування державою шкоди у частці, яка не покрита державними гарантіями через механізми державного фінансування охорони здоров'я та поховання (с. 206). Таким чином, принцип повного відшкодування шкоди буде забезпечуватись тим, що держава

повинна відшкодувати рятувальнику лише ті витрати, які не покриті державними гарантіями у порядку соціального захисту.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

При цьому робота не позбавлена дискусійних положень, які потребують уточнення, зокрема:

Дисертантка пише, що досліджувані зобов'язання є цивільним правовідношенням, що виникає лише у разі завдання шкоди рятувальнику (с. 27), та ЗВШРФО є майновими ризиковими правовідносинами, що виникають внаслідок завдання шкоди особі (с. 46). Тобто це зобов'язання пов'язано із фактом правомірного завдання шкоди (у той час коли у деліктних зобов'язаннях – неправомірного). При цьому підставу виникнення такого зобов'язання у роботі охарактеризовано через три ознаки: 1) такою обставиною є юридичні вчинки; 2) суб'єктом такої поведінки виступає фізична або юридична особа; 3) така поведінка має правомірний характер (с. 27). Твердження на підтримку того, що підставою виникнення такого недоговірною зобов'язання є правомірна поведінка у формі юридичного вчинку фізичної особи – рятувальника (с. 31, 59, 71, 83, 210) підтримується в усій роботі.

Дисертантка вважає наявність шкоди а) наслідком вчинення рятувальних дій (с. 72), б) визначальною ознакою ЗВШРФО (с. 82), в) обов'язковою умовою виникнення цих зобов'язань (с. 168). Втім не називає завдання шкоди підставою виникнення ЗВШРФО, яка завдається правомірними діями. Авторка пояснює це тим, що за змістом п. 3 ч. 2 ст. 11 ЦК України завдання майнової (матеріальної) та моральної шкоди іншій особі не можна розглядати як підставу виникнення цивільних прав та обов'язків щодо відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи, оскільки шкода завдається самому рятувальнику, а не рятувальником іншій особі (с. 82). На нашу думку, лише той факт, що шкода завдається не іншій особі, а самому рятувальнику не може бути головним фактором у відкиданні завдання шкоди як підстави виникнення ЗВШРФО. Вважаємо, що у контексті ст. 11 ЦК України підстави виникнення цивільних прав і обов'язків ЗВШРФО дійсно не слід розглядати крізь завдання майнової (матеріальної) та моральної шкоди іншій особі, а крізь «інші юридичні факти» – цілком можливо. Вказане можна обґрунтувати тим, що а) шкода є центральною у ЗВШРФО навіть через законодавчу техніку (кожна частина ст.ст. 1161, 1162 ЦК України починається зі слів «шкода, завдана ...»), б) така шкода завдається правомірними діями, в) при здійсненні рятувальних дій шкода завдається самому рятувальнику, тобто суб'єкту, який намагається запобігти шкоді, що могла б бути завдана іншій особі, г) якщо підставою виникнення ЗВШРФО є рятувальні дії, то, наприклад, такі дії можуть бути здійснені і рятувальнику не буде завдано шкоди (наприклад, буде обачливим та обережним), то без факту завдання шкоди, ст.ст. 1161, 1162 ЦК України не будуть застосовними і будуть відсутні підстави для відшкодування шкоди такому рятувальнику.

Далі по тексту дисертантка приходить до висновку, що ЗВШРФО виникають за наявності трьох юридичних фактів (тобто додається шкода та рішення суду як підстави у сукупності): 1) факту-дії з рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи; 2) факту завдання шкоди особі – рятувальнику; 3) рішення суду про покладення обов'язку по відшкодуванню шкоди рятувальнику (с. 86). Хоча у висновках до дисертації повертається до визначення, що підставою виникнення ЗВШРФО є правомірна поведінка у формі юридичного вчинку особи – рятувальника (с. 210). Така непослідовність у викладі матеріалу, а також неоднозначне вирішення питання – що є підставою виникнення ЗВШРФО – створює певну невизначеність. У даному випадку можна було провести аналогію з цивільним правопорушенням, що могло більш чітко розставити акценти на правомірному та неправомірному завданні шкоди, причинно-наслідковому зв'язку та феномені вини у такому «нестандартному» виді зобов'язання.

Без шкоди дії з рятування залишаються юридично нейтральними, але і лише одне завдання шкоди не може бути єдиною підставою виникнення ЗВШРФО через свою специфіку. Тому було б доцільнішим зробити більший акцент на шкоді, показати її як центральний елемент у підставі виникнення, та дотримуватись однієї позиції у тексті всієї роботи.

У дисертаційному дослідженні не пояснено чіткої відмінності між об'єктами загрози у зобов'язаннях з відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи та об'єктом зобов'язань з відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи. Таку відмінність необхідно аналізувати самостійно. Наприклад, об'єктом зобов'язання є відшкодування шкоди якої зазнав рятувальник, що визначається її розміром (с.с. 28, 167-168), втім об'єктами загрози, поряд з життям та здоров'ям (підрозділ 2.2.2.), визнаються майно, тварини та цифрова річ, які було розглянуто в окремих підрозділах. Про відмінність об'єкта та предмета влучно вказано у розділі 1, але доцільно було б більш чітко показати таку понятійну «гру» щодо об'єктів у таких зобов'язаннях.

Авторкою у контексті цифрової речі як об'єкту загрози у зобов'язаннях з відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи було наведено приклад: «фізична особа під час пожежі, землетрусу, терористичних актів тощо виносить з будинку (житлового чи офісу) сервер, ноутбук чи жорсткий диск, де зберігаються критично важливі цифрові активи (бухгалтерська звітність, юридичні документи, наукові праці, творчі розробки тощо)» (с. 132-133). У даному випадку має місце рятування не цифрової речі, а майна, що не в повній мірі відповідає меті, яку було заплановано донести. Так само факт завдання шкоди рятувальну цифрової речі не було в повній мірі розкрито (за винятком порушення захисту персональних даних) (с. 132).

Дисертантка пише, що цивільно-правовий договір може бути регулятором правовідносин між сторонами, де може містити розмір, порядок відшкодування шкоди, строки здійсненні відшкодування чи припинення

самого зобов'язання (с. 34), при цьому у зобов'язаннях із відшкодування шкоди, завданої майну рятувальника, простежується спорідненість із деліктними зобов'язаннями, що зумовлює істотне звуження договірної свободи сторін, обмеженої фактично лише можливістю вирішити – укласти договір чи відмовитися від нього (с. 35). Втім договірне регулювання у роботі розкривається лише через неприпустимість укладення цивільно-правового договору між рятувальником, як потерпілою особою, та державою, як зобов'язаною особою із відшкодування шкоди (с. 192-193). Таким чином, можливість договірного регулювання розкрита лише на умовах припущення, принципах диспозитивності та свободі договору, без глибинного аналізу.

Втім висловлені зауваження суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження ТАНАСЮК Олени Євгенівни, а мають дискусійний характер.

Загальний висновок. Дисертаційне дослідження Олени Євгенівни ТАНАСЮК на тему «Зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи», відповідає вимогам, встановленим Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями), пунктам 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, є завершеною самостійною науково-дослідною роботою, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують наукове завдання, що має істотне значення для науки цивільного права, а його авторка – Танасюк Олена Євгенівна заслуговує на присудження йому освітньо-наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

В обговоренні дисертаційного дослідження взяли участь:

доктор юридичних наук, професор Ватрас В.А., який зауважив, що дисертація Танасюк Олени Євгенівни присвячена актуальній темі – «Зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи».

З метою пропонування пропозицій і рекомендацій щодо внесення змін та доповнень до цивільно-правової доктрини та законодавства, автором було проаналізовано достатню кількість джерел (221), серед яких наукові праці, нормативно-правові акти, судова практика, що дозволило вирішити поставлені у роботі завдання.

Основні результати дисертаційного дослідження викладено у 6 публікаціях, а саме: 4 у наукових виданнях України, які є фаховими з юридичних наук; а також у 2 збірниках тез матеріалів науково-практичних

конференцій, у тому числі, міжнародних, а також всеукраїнського круглого столу.

Дисертанткою застосовано різноманітні методи наукового аналізу досліджуваних проблем, критично оцінено положення чинного цивільного законодавства.

На думку професора, заслуговує на увагу висновок, що держава не повинна нести обов'язок повного відшкодування шкоди, завданої здоров'ю та життю рятувальника у порядку цивільно-правового захисту, оскільки частина таких витрат вже відшкодовується через механізми державного фінансування охорони здоров'я та поховання. Вона повинна відшкодувати рятувальнику лише ті витрати, які не покриті державними гарантіями у порядку соціального захисту.

По-перше, автор коректно виходить із принципу розмежування цивільно-правової відповідальності та соціально-правових гарантій держави. Значна частина витрат, пов'язаних із заподіянням шкоди життю та здоров'ю рятувальника (медична допомога, реабілітація, виплати у разі загибелі, витрати на поховання), уже покривається за рахунок механізмів державного фінансування у сфері охорони здоров'я та системи соціального забезпечення. Включення цих самих витрат до складу цивільно-правового відшкодування призвело б до фактичного дублювання компенсацій, що суперечить принципам справедливості та ефективного використання публічних коштів.

По-друге, обґрунтованим є твердження про те, що цивільно-правовий механізм відшкодування шкоди має субсидіарний характер щодо системи соціального захисту рятувальників. Держава як гарант соціальної безпеки повинна забезпечувати компенсацію саме тих витрат, які не охоплюються передбаченими законодавством соціальними гарантіями. Такий підхід узгоджується з доктриною соціальної держави та дозволяє досягти балансу між публічними інтересами і правами особи, яка постраждала під час виконання службових обов'язків.

По-третє, запропонована дисертанткою модель сприяє збереженню цільового призначення цивільно-правової відповідальності, яка покликана компенсувати реальну, а не абстрактну або вже відшкодовану шкоду. Відшкодування лише непокритих витрат відповідає принципу повного, але не надмірного відшкодування шкоди, що є загальновизнаним у цивільно-правовій доктрині та правозастосовній практиці.

Таким чином, сформульований у дисертації висновок є логічно послідовним, теоретично вмотивованим та має практичне значення для вдосконалення правового регулювання захисту прав рятувальників, оскільки запобігає дублюванню правових механізмів компенсації та сприяє більш чіткому розмежуванню сфер цивільно-правової та соціальної відповідальності держави.

Разом з тим Ватрас В.А. вважає, що окремі положення роботи є дискусійними, зокрема про те, що у фізичної особи (рятувальника) не виникає право на відшкодування моральної шкоди у зв'язку зі знищенням чи пошкодженням її майна, яка рятувала від реальної загрози майно іншої

особи, оскільки це буде порушувати принципи справедливості, добросовісності та розумності.

Дискусійність цього твердження полягає насамперед у тому, що сам факт знищення або пошкодження майна рятувальника в умовах реальної небезпеки об'єктивно пов'язаний із його психоемоційними стражданнями, які за своєю природою не залежать від того, чиї інтереси він захищав - власні чи чужі. Відтак, заперечення можливості компенсації моральної шкоди лише на підставі альтруїстичного характеру поведінки рятувальника може не повною мірою узгоджуватися із загальним цивільно-правовим розумінням моральної шкоди як немайнових втрат особи.

Крім того, обґрунтування відмови у відшкодуванні моральної шкоди через апеляцію до принципів справедливості, добросовісності та розумності є неоднозначним, оскільки ці принципи покликані не обмежувати обсяг прав потерпілого, а забезпечувати баланс інтересів учасників цивільних правовідносин. У даному випадку саме рятувальник перебуває у вразливішому становищі, оскільки зазнає втрат, діючи не у власних інтересах, а з метою відвернення шкоди іншій особі. Тому заперечення його права на компенсацію моральної шкоди може, навпаки, бути сприйняте як таке, що порушує вимоги справедливості та добросовісності.

Також слід звернути увагу на те, що цивільне законодавство України не пов'язує право на відшкодування моральної шкоди виключно з характером майнових інтересів, які особа захищала, а виходить із наявності шкоди немайнового характеру та причинного зв'язку між протиправною поведінкою і негативними наслідками для особи. У зв'язку з цим категоричне заперечення можливості компенсації моральної шкоди у зазначеній ситуації звужує зміст і обсяг суб'єктивного права потерпілого порівняно з загальними засадами цивільного права.

Отже, наведене положення обґрунтовано може бути оцінене як дискусійне, оскільки воно потребує додаткового теоретичного уточнення та глибшого співвідношення з доктринальними підходами до відшкодування моральної шкоди, а також із принципами справедливості, добросовісності та розумності, які можуть бути витлумачені у цьому випадку не як підстава для обмеження, а як аргумент на користь захисту прав рятувальника.

Проте, вказане зауваження не знижує наукове значення і практичну цінність зазначеного дослідження. Висновки зроблені здобувачем у роботі достатньо обґрунтовані, цілий ряд положень та пропозицій сформульовано вперше. Тому, зважаючи на викладене, зроблено висновок, що представлене наукове дослідження Танасюк Олени Євгенівни присвячене актуальній темі – «Зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи», відповідає спеціальності 081 «Право» та може бути рекомендоване до захисту.

Доктор юридичних наук, професор Нагнибіда В.І. зазначив, що у актуальність теми дисертації «Зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи» зумовлена

зростанням кількості ситуацій підвищеного ризику для життя і здоров'я людей, у яких завдання шкоди є наслідком правомірної, соціально корисної поведінки. Недостатня визначеність цивільно-правової природи таких зобов'язань у законодавстві та правозастосовній практиці призводить до неоднакового тлумачення підстав і обсягу відповідальності. Особливої значущості проблема набуває в умовах надзвичайних ситуацій, воєнних дій та зростання ролі професійних і непрофесійних рятувальників. Відсутність чіткого балансу між принципами справедливості, добросовісності та розумності у відшкодуванні шкоди негативно впливає на ефективність захисту прав осіб, які здійснюють рятування. Це зумовлює потребу у комплексному науковому дослідженні зазначених зобов'язань з метою вдосконалення цивільного законодавства України та практики його застосування.

На думку В.І. Нагнибіди, позитивним є те, що фізична особа – працівник (службовець), підрядник, учасник (член) товариства чи кооперативу, можуть бути самостійними суб'єктами (кредитором) правовідносин із відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи, у разі вчинення рятувальних дій під час виконання трудових (службових) обов'язків, підприємницької або іншої діяльності від імені фізичної особи-підприємця, товариства чи кооперативу, а також у разі виконання завдання замовника. Для виникнення такого зобов'язання обов'язковим є встановлення факту завдання шкоди життю, здоров'ю, майну фізичної особи, яка вчинила рятувальні дії.

Позитивність цього висновку полягає в тому, що він обґрунтовано персоніфікує право на відшкодування шкоди, визнаючи фізичну особу самостійним кредитором незалежно від того, що рятувальні дії здійснювалися у межах трудових, договірних чи корпоративних відносин, що відповідає засадам цивільно-правової відповідальності та принципу справедливості. Водночас акцент на необхідності встановлення факту завдання шкоди життю, здоров'ю або майну рятувальника забезпечує юридичну визначеність і обґрунтованість виникнення відповідного зобов'язання, запобігаючи необґрунтованому розширенню обсягу відшкодування.

На підтримку заслугує думка авторки стосовно юридично-фактичної підстави виникнення ЗВЩРФО, якою є сукупність юридичних фактів: 1) факту-дії з рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи (юридичного вчинку); 2) факту завдання шкоди рятувальнику; 3) рішення суду про покладення обов'язку по відшкодуванню шкоди рятувальнику.

Разом з тим, зазначив В.І. Нагнибіда, що дисертація не позбавлена певних спірних моментів, зокрема автор неодноразово звертає увагу, що юридична особа, у тому числі фізична особа – підприємець, замовник, підприємницьке товариство, кооператив, не мають права на відшкодування моральної шкоди, оскільки вона може полягати лише у приниженні ділової репутації.

В.І. Нагнибіда прийшов до висновку, що викладені зауваження

викликані актуальністю питань, що розкриваються автором, тому суттєво не впливають на позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Дисертаційна робота Танасюк Олени Євгенівни на тему «Зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи», відповідає галузі знань 08 Право спеціальності 081 Право та вимогам підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії.

Доктор юридичних наук, професор Костяшкін І. О. зазначив, що актуальність теми дисертації «Зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи» в умовах війни істотно зростає у зв'язку з масовим виникненням небезпечних ситуацій, спричинених бойовими діями, обстрілами та надзвичайними подіями. Значна кількість осіб - як професійних рятувальників, так і цивільних - вимушено здійснюють рятувальні дії, зазнаючи шкоди життю, здоров'ю та майну під час порятунку інших. Водночас чинне цивільне законодавство не завжди забезпечує чітке та однозначне врегулювання підстав і обсягу відшкодування такої шкоди в умовах воєнного стану. Невизначеність у правовому регулюванні негативно впливає на реалізацію принципів справедливості та правової визначеності, особливо щодо співвідношення цивільно-правової відповідальності та механізмів соціального захисту. Це зумовлює об'єктивну потребу у ґрунтовному науковому осмисленні відповідних зобов'язань з метою адаптації цивільно-правових механізмів до реалій воєнного часу.

Зокрема заслуговує на увагу висновок, що ЗВШРФО є ризиковими та регулятивно-охоронними; за підставою виникнення та розподілом обов'язку відшкодування шкоди, завданої рятувальнику – регулятивні, а за своїм призначенням – охоронні; набувають характер регулятивно-охоронних правовідносин одночасно без будь-якої трансформації одних в інші.

Важливе також значення для нормотворчої діяльності має висновок автора, щоб зобов'язати державу (боржника) відшкодовувати шкоду, завдану життю та здоров'ю рятувальника, у частці, яка не покрита державними гарантіями через механізми державного фінансування охорони здоров'я та поховання.

Здобувач правильно стверджує, що шкода, завдана каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи – рятувальника, відшкодовується відповідно до положень параграфа другого глави 82 ЦК України.

Водночас, на думку Івана Олександровича, дискусійним є положення про позбавлення юридичної особи державної форми власності права на відшкодування шкоди, завданої її майну, у випадках рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи їхнім працівником під час виконання ним своїх трудових (службових) обов'язків. Дискусійність цього положення полягає в тому, що позбавлення юридичної особи державної форми власності права на відшкодування шкоди її майну фактично ставить таку особу у гірше

правове становище порівняно з іншими суб'єктами цивільних правовідносин, що суперечить принципу рівності форм власності. Крім того, шкода завдається майну юридичної особи незалежно від соціально корисного характеру дій працівника, а отже відсутність механізму її компенсації може порушувати баланс публічних і приватних інтересів. За таких умов зазначений підхід потребує додаткового теоретичного обґрунтування та узгодження з загальними засадами цивільного законодавства, зокрема принципами справедливості та правової визначеності.

Професор наголосив, що аналіз змісту роботи Танасюк Олени Євгенівни свідчить про самостійність і цілісність проведеного дослідження, його актуальність, достатньо високий науковий рівень, теоретичне і практичне значення, яке повністю відповідає вимогам підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії спеціальності 081 «Право».

Кандидатка юридичних наук, професорка Чорна Ж.Л. звернула увагу на те, що основні наукові положення, висновки і практичні рекомендації, викладені в дисертації, є достатньою мірою обґрунтованими, логічними і послідовними.

На думку вченої, на увагу заслуговує позиція автора про обмеження держави (боржника) у праві укладати із рятувальником (кредитором) договір про зменшення або збільшення розміру відшкодування шкоди. Обґрунтованість цього висновку полягає в тому, що обмеження держави як боржника у праві договірної коригування розміру відшкодування шкоди спрямоване на запобігання зловживанню владними повноваженнями та забезпечення реального захисту прав рятувальника як слабшої сторони правовідносин. Такий підхід узгоджується з публічно-правовою природою обов'язку держави компенсувати шкоду, завдану внаслідок соціально корисних рятувальних дій, і не допускає підміни законодавчо встановлених гарантій диспозитивними домовленостями. Водночас він сприяє дотриманню принципів справедливості та правової визначеності, забезпечуючи стабільність і передбачуваність обсягу відшкодування шкоди.

Жанна Леонтіївна наголосила, що заслуговує на підтримку пропозиція здобувачки щодо змісту положень проєктів змін та доповнень до ЦК України. На її думку, запропоновані законопроекти доцільно подати для ознайомлення робочої групи з рекодифікації книги 5 ЦК України.

Професорка Чорна Ж.Л. підтримала виступаючих у тому, що дисертація Танасюк Олени Євгенівни є самостійним, завершеним науковим дослідженням, що повністю відповідає вимогам підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії спеціальності 081 «Право».

Головуюча на засіданні –завідувач кафедри міжнародного та європейського права, кандидат юридичних наук, доцент Лозінська С. В. зазначила у підсумку, що дисертація Танасюк Олени Євгенівни є самостійним, завершеним науковим дослідженням, що повністю відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки

здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від «23» березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями), пунктам 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 та може бути рекомендована до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 08 Право спеціальності 081 Право у разовій спеціалізованій вченій раді.

За результатами обговорення дисертаційної роботи Танасюк Олени Євгенівни на тему «Зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи» присутні вирішили запропонувати

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертаційного дослідження *Танасюк Олени Євгенівни на тему «Зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи»*, поданого на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право у галузі знань 08 Право

Актуальність теми. Відповідно до ст. 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, а утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Зазначені конституційні положення формують фундаментальні засади правового статусу фізичної особи та зумовлюють обов'язок держави створювати належні правові механізми гарантування, охорони й захисту її суб'єктивних цивільних прав та охоронюваних законом інтересів.

У системі цивільно-правових способів захисту прав та інтересів фізичної особи провідне місце посідають вимоги про відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди, а також відшкодування моральної (немайнової) шкоди, передбачені пунктами 8 і 9 частини другої статті 16 ЦК України. Зазначені способи захисту становлять невід'ємну складову механізму цивільно-правового регулювання ЗВШРФО.

Можливість відновлення порушеного суб'єктивного цивільного права та отримання відшкодування понесених втрат, спричинені його порушенням, є визначальною метою існування та правового регулювання цього виду цивільно-правових зобов'язань. Саме через інститут відшкодування шкоди стимулюється соціально корисна поведінка осіб, які вчиняють рятувальні дії.

Уперше ЗВШРФО одержали нормативне закріплення у ЦК України від 16 січня 2003 року. У главі 80 цього кодексу законодавцем було визначено правову підставу та умови виникнення зазначених зобов'язань, окреслено їх

суб'єктний склад, а також закріплено основні засади та межі відшкодування завданої шкоди.

Важливою новелою цивільного законодавства стало покладення на державу обов'язку відшкодувати шкоду, завдану рятувальнику, у повному обсязі, що свідчить про визнання особливої соціальної значущості рятувальних дій.

Норми глави 80 ЦК України загалом спрямовані на стимулювання соціально корисної поведінки осіб, які без попередніх повноважень вчиняють дії з рятування здоров'я, життя чи майна іншої фізичної особи. Водночас їх практичне застосування виявляє низку концептуальних і прикладних проблем, що свідчить про недостатню визначеність законодавчого регулювання зазначених зобов'язань.

Зокрема, дискусійним залишається питання критеріїв визначення правомірності дій із рятування, адже чинне законодавство не містить чітких орієнтирів щодо оцінки реальності загрози, допустимого ступеня ризику та співмірності завданої шкоди меті рятування. Це ускладнює встановлення підстав та умов виникнення зобов'язань з відшкодування шкоди.

Окремої уваги потребує проблема визначення суб'єктного складу зобов'язань з відшкодування шкоди, зокрема у випадках завдання шкоди майну особи, яка без відповідних повноважень здійснювала рятування тварин (домашніх, диких або безпритульних).

Не менш актуальним є питання можливості розширення кола осіб, які можуть вчиняти рятувальні дії, а також перегляду цивільно-правового статусу юридичної особи як рятувальника. Чинне законодавство фактично орієнтоване на фізичну особу як суб'єкта рятування, тоді як у сучасних умовах рятувальні дії нерідко здійснюються фізичними особами – підприємцями, юридичними особами приватного права різних організаційно-правових форм, що ставить питання про їх право вимоги щодо відшкодування завданої шкоди.

Дискусійним залишається й питання щодо змісту ЗВШРФО. Зокрема, потребує уточнення співвідношення майнової та моральної шкоди у складі таких зобов'язань, дотримання принципу повного відшкодування шкоди, а також можливі винятки з цього принципу з урахуванням суб'єктного складу правовідносин, специфіки рятувальних дій і їх соціально корисного характеру.

Україна перебуває у стані протидії агресії російської федерації, що зумовлює появу численних випадків рятування життя, здоров'я та майна фізичних осіб. У таких ситуаціях нерідко виникають обставини, коли самі рятувальники зазнають шкоди. Однак сьогодні спостерігається вкрай обмежений характер судової практики у справах про відшкодування шкоди особам, які зазнали шкоди під час рятування без відповідних повноважень здоров'я, життя та майна фізичної особи у надзвичайних обставинах. На практиці суспільно корисні дії рятувальників сприймаються як моральний, а не юридичний обов'язок, особливо в умовах війни. Це призводить до того, що особи, рятуючи інших, як правило, не усвідомлюють себе потерпілими у

правовому розумінні та не пов'язують шкоду, яку вони зазнали під час рятувальних дій, із можливістю одержання її відшкодування. Крім того війна як соціально-правовий феномен зміщує фокус суспільної уваги на масові, системні порушення прав людини, воєнні злочини та відшкодування шкоди, завданої збройною агресією. На цьому тлі індивідуальні вимоги, що виникають унаслідок рятування інших осіб, самими рятувальниками не сприймаються як пріоритетні для правозастосування та вважаються соціально неприйнятними.

Таким чином, обмежений характер судової практики не свідчить про відсутність самих фактів вчинення рятувальних дій, внаслідок яких рятувальники зазнають шкоди, а радше вказує на їх латентний характер.

У сукупності зазначені проблеми зумовлюють необхідність комплексного наукового дослідження ЗВШРФО з метою вдосконалення теоретичних положень цивільного права, формування єдиних підходів до правозастосування та розроблення пропозицій щодо вдосконалення чинного цивільного законодавства України.

Варто зазначити, що проблематика ЗВШРФО привертала увагу обмеженого кола науковців. З моменту нормативного закріплення цього виду зобов'язань у ЦК України першими та, фактично, донині єдиними дисертаційними дослідженнями у зазначеній сфері залишаються праці Д. С. Шапошнікова «Відшкодування шкоди, завданої здоров'ю та життю особи, яка без відповідних повноважень рятувала майно іншої особи» (2005) та В. А. Черната «Зобов'язання, що виникають внаслідок рятування здоров'я та життя фізичної особи» (2006).

Окремі аспекти зазначеної проблематики досліджувалися у наукових публікаціях таких вчених, як С. Б. Булеца, С. Д. Гринько, І. І. Голубенко, І. В. Давидова, Ю. О. Заїка, В. М. Ігнатенко, Т. С. Ківалова, О. Д. Кутателадзе, А. М. Мул, М. І. Ромась, Є. О. Харитонов, О. І. Харитонova, О. Ю. Черняк та інші.

Водночас питання комплексної цивільно-правової характеристики ЗВШРФО залишаються недостатньо розробленими у вітчизняній цивілістичній науці. Зокрема, у юридичній літературі не отримали належного теоретичного дослідження проблеми визначення підстав виникнення зазначених зобов'язань, окреслення об'єктів загрози завдання шкоди, встановлення їх суб'єктного складу, розкриття змісту зобов'язальних правовідносин, а також інші питання, що мають принципове значення для формування цілісного уявлення про правову природу ЗВШРФО.

Вищезазначене свідчить про необхідність самостійного наукового дослідження ЗВШРФО та розроблення цілісної доктринальної концепції відповідних зобов'язань, формулювання науково обґрунтованих пропозицій і рекомендацій щодо вдосконалення цивільного законодавства про відшкодування шкоди, завданої рятувальнику.

Загальнотеоретичну основу для дослідження становлять наукові положення, викладені у працях з цивільного права таких вчених, як О. В. Андрєєва, І. Г. Бабич, О. В. Басай, В. І. Борисова, О. Г. Братель, В. В.

Великанова, М. Р. Габірадзе, А. А. Герц, Н. Ю. Голубєва, Р. В. Гринько, М. Д. Пленюк, Ю. М. Дзера, Ю. М. Жорнокуй, В. М. Зубар, Т. С. Ківалова, О. М. Клименко, В. С. Ковальська, А. В. Коструба, О.О. Кот, Л. М. Красицька, Т. Є. Крисань, Н. С. Кузнєцова, О. Д. Кутателадзе, Т. В. Лісніча, Л. І. Ляшевська, Р. А. Майданик, І. П. Майстер, М. В. Малюга, Г. А. Миронова, Є. О. Мічурін, А. М. Мул, К. Г. Некіт, О. А. Отрадна, Д. М. Пеструєв, М. Д. Пленюк, С. О. Погрібний, В. Д. Примак, О. О. Пунда, М. І. Ромась, А. М. Савицька, В. Л. Скрипник, А. С. Сліпченко, С. О. Сліпченко, В. М. Слома, І. В. Спасибо-Фатєєва, Р. О. Стефанчук, М. О. Стефанчук, О.А. Устименко, О. І. Харитонова, Є. О. Харитонов, О. І. Чепис, П. О. Чиж, С. І. Шимон, А. В. Янчук та інші.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до теми науково-дослідної роботи кафедри цивільного права та процесу на 2017–2023 роки «Актуальні питання правового регулювання особистих немайнових та майнових відносин у контексті приведення законодавства України до європейських стандартів» (державний реєстраційний номер 0117U000105), а також на 2024–2030 роки «Актуальні питання правового регулювання здійснення та захисту особистих немайнових і майнових прав суб'єктів приватного права» (державний реєстраційний номер 0124U002539), що є складовою наукової теми Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова «Управлінські та правові засади забезпечення сталого розвитку України як європейської держави» на 2017–2026 роки (державний реєстраційний номер 0117U000103).

Тему дисертації затверджено у вченій раді Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова (протокол № 5 від 25 жовтня 2023 року).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є визначення особливостей ЗВШРФО, а також розроблення науково-теоретичних пропозицій для вирішення проблемних питань у сфері правового регулювання відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятунку здоров'я, життя та майна фізичної особи.

Для досягнення зазначеної мети передбачено розв'язати такі завдання:

- визначити поняття та ознаки ЗВШРФО;
- охарактеризувати співвідношення ЗВШРФО з іншими видами недоговірних зобов'язань;
- розкрити підстави виникнення ЗВШРФО;
- визначити поняття загрози у ЗВШРФО;
- охарактеризувати життя, здоров'я та майно фізичної особи як об'єкти загрози у зобов'язаннях з відшкодування шкоди;
- з'ясувати особливості ЦР як особливого об'єкта загрози у зобов'язаннях з відшкодування шкоди;
- охарактеризувати суб'єктів, об'єкт та зміст ЗВШРФО;

– розробити науково-теоретичні пропозиції для вирішення проблемних питань у сфері правового регулювання відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи.

Об'єктом дисертаційного дослідження є правовідносини, пов'язані з відшкодуванням шкоди, завданої фізичній особі.

Предметом дослідження є ЗВШРФО.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертаційного дослідження слугували такі методи: формально-логічного (догматичного), системно-функціонального, історичного та порівняльного аналізу, тлумачення норм права, аксіоматичний. Вони дозволили визначити особливості ЗВШРФО.

За допомогою формально-логічного методу визначено поняття, ознаки ЗВШРФО та інших видів недоговірних зобов'язань (розділ 1), а також охарактеризовано підстави виникнення та елементи ЗВШРФО (розділи 2, 3 дисертації). За допомогою засобів дедукції та індукції сформульовано основні наукові положення про суб'єктів, об'єкт та зміст ЗВШРФО (розділ 3 дисертації).

Застосування методу системно-функціонального аналізу дозволило з'ясувати ризиковий та охоронно-регулятивний характер ЗВШРФО та їх місце у системі недоговірних зобов'язань (підрозділи 1.1 та 1.2 дисертації), суб'єктів та об'єкт цих зобов'язань (підрозділи 3.2 та 3.3 дисертації), види загроз завдання шкоди іншим особам (підрозділи 2.2, 2.3 та 2.4 дисертації).

Використання історичного методу дало можливість охарактеризувати динаміку формування сучасної концепції ЗВШРФО, а також зробити висновок про спільне історичне походження видів недоговірних зобов'язань – від права Стародавнього Риму (розділи 1, 2, 3 дисертації).

Завдяки методу порівняльного аналізу було виявлено схожі та відмінні ознаки між ЗВШРФО та *negotiorum gestio*, ЗСЗЖЗМФО/ЮО та ЗВШ (підрозділ 1.2 дисертації). Цей метод було використано також для порівняння цивільно-правового статусу суб'єктів зобов'язань, визначення особливостей тварин та ЦР у системі об'єктів загрози завдання шкоди тощо (розділ 2 дисертації).

Метод тлумачення норм права було використано для правового аналізу змісту нормативно-правових актів у сфері цивільного захисту, відшкодування шкоди, зокрема у надзвичайних ситуаціях, а також цивільного та кримінального законодавства (розділи 1, 2, 3 дисертації).

За допомогою аксіоматичного методу було виявлено традиційні концепції розуміння правових категорій (юридичний факт, фактичний склад, дія, вчинок, підстава, умова, шкода, збитки та інші) та на їх підґрунті виявлено і охарактеризовано похідні від них положення про відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи (розділи 1, 2, 3 дисертації).

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертація є першим в Україні комплексним дослідженням ЗВШРФО.

За результатами дослідження сформульовано висновки та пропозиції, що виносяться на захист.

Вперше:

1) визначено поняття ЗВШРФО, як майнових ризикових правовідносин, що виникають внаслідок завдання шкоди особі, яка без відповідних повноважень рятувала від реальної загрози здоров'я, життя та майно іншої особи (рятувальник), що не є порушенням договірного зобов'язання, у силу яких держава чи власник (володілець) майна, яке рятувалося, зобов'язані її відшкодувати, а рятувальник має право на відшкодування завданої йому шкоди в повному обсязі, крім випадків, передбачених законом;

2) доведено, що ЗВШРФО є ризиковими;

3) встановлено, що ЗВШРФО є регулятивно-охоронними; за підставою виникнення та розподілом обов'язку відшкодування шкоди, завданої рятувальнику – регулятивні, а за своїм призначенням – охоронні; набувають характер регулятивно-охоронних правовідносин одночасно без будь-якої трансформації одних в інші;

4) запропоновано положення про відшкодування шкоди, завданої майну особи, яка без відповідних повноважень рятувала від реальної загрози тварину такого змісту: а) шкода, завдана майну особи, яка без відповідних повноважень рятувала від реальної загрози тварину (домашню, дику) відшкодовується її власником (володільцем); б) якщо такої шкоди завдано внаслідок рятування безпритульної тварини, то вона відшкодовується сільськими, селищними, міськими радами; в) якщо дика тварина перебувала у стані природної волі в межах території України, її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони, шкода відшкодовується державою в повному обсязі;

5) доведено, що ЦР є особливим об'єктом загрози у ЗВШРФО/М;

6) обґрунтовано відсутність у юридичної особи, у тому числі фізичної особи – підприємця, замовника, підприємницького товариства, кооперативу (рятувальника), права на відшкодування моральної шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи;

7) запропоновано положення, що фізична особа, яка рятувала від реальної загрози майно, зокрема цифрову річ, іншої фізичної особи, не має права на відшкодування моральної шкоди у зв'язку зі знищенням чи пошкодженням її майна;

8) доведено факт обмеження держави (боржника) у праві укласти із рятувальником (кредитором) договір про зменшення або збільшення розміру відшкодування шкоди;

9) запропоновано зобов'язати державу (боржника) відшкодовувати шкоду, завдану життю та здоров'ю рятувальника, у частці, яка не покрита державними гарантіями через механізми державного фінансування охорони здоров'я та поховання;

удосконалено:

10) наукові підходи до визнання юридичної особи суб'єктом ЗВШРФО (рятувальником); обґрунтовано положення про позбавлення юридичної особи

державної форми власності права на відшкодування шкоди, завданої їй майну, у випадках рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи їхнім працівником під час виконання ним своїх трудових (службових) обов'язків;

11) концепцію суб'єктного складу ЗВШРФО; до осіб, які мають право на відшкодування шкоди, завданої їхньому майну, запропоновано віднести фізичну особу – підприємця, замовника, підприємницьке товариство, кооператив у разі рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи їхнім працівником, учасником (членом) під час здійснення ним своїх трудових (службових) обов'язків, підприємницької або іншої діяльності від імені товариства чи кооперативу, а також у разі виконання підрядником завдання замовника;

дістали подальшого розвитку:

12) положення про включення до змісту ЗВШРФО права на відшкодування моральної шкоди, завданої фізичній особі; встановлено два випадки виникнення у рятувальника права на відшкодування моральної шкоди: 1) він зазнав каліцтва або іншого ушкодження здоров'я внаслідок рятування майна іншої особи; 2) йому завдано шкоди внаслідок рятування здоров'я та життя фізичної особи; запропоновано обов'язок відшкодування моральної шкоди, завданої рятувальнику, покладати лише на державу;

13) положення, що шкода, завдана каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи – рятувальника, відшкодовується відповідно до положень параграфу другого глави 82 ЦК України.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що їх можна використати:

у науково-дослідній сфері як підґрунтя для подальших загальнотеоретичних наукових досліджень проблем недоговірних зобов'язань та ЗВШРФО зокрема;

в освітньому процесі під час викладання навчальних дисциплін «Цивільне право», «Зобов'язання з відшкодування шкоди»;

у нормотворчому процесі для вдосконалення законодавства у сфері правового регулювання ЗВШРФО;

у правозастосовній діяльності судових органів для вирішення спорів у разі завдання шкоди внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи.

Наукові концепції, висновки та пропозиції дисертаційної роботи використано для підготовки лекцій та навчально-методичних матеріалів у Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова (Акт про реалізацію результатів наукових досліджень від 28 листопада 2025 року – Додаток Б).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження виконано самостійно, сформульовані в ньому положення та висновки обґрунтовано на основі особистих досліджень авторки. Наукову новизну одержаних результатів дослідження авторка отримала особисто.

У науковій статті «Юридична особа як суб'єкт зобов'язань з відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та

майна фізичної особи» особистим внеском здобувачки є визначення цивільної правосуб'єктності та особливостей участі юридичної особи у ЗВІШРФО.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення та результати дисертаційного дослідження висвітлено та обговорено на: міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми правового регулювання забезпечення особистих немайнових прав особи та прав на віртуальні активи в умовах цифровізації» (Ужгород – Піза, 10 травня 2025 року), всеукраїнській науковій конференції «Римське право і сучасність: гібридна війна і права особи» (Одеса, 19 травня 2025).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження викладено у шести наукових працях, зокрема чотирьох наукових статтях у виданнях України, визначених фаховими з юридичних наук, двох тезах доповідей на міжнародній науково-практичній конференції і всеукраїнській науковій конференції.

Структура та обсяг дисертації зумовлені метою та завданнями дослідження. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Повний обсяг дисертації становить **235 сторінки**. Список використаних джерел, що містить 221 найменування.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Танасюк О. Є. Поняття та особливості зобов'язань з відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 5: частина 1. С. 297–302. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2025/10/52.pdf> <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.05.1.50>

2. Танасюк О. Є. Цифрова річ як об'єкт загрози завдання шкоди фізичній особі у зобов'язаннях із відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування майна фізичної особи. *Наукові записки. Серія: Право*. 2025. № 18. С. 330–336. URL: <https://pravo.cusu.edu.ua/index.php/pravo/issue/view/11/19>

3. Танасюк О. Є., Якимчук С. О. Юридична особа як суб'єкт зобов'язань з відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи. *Юридична Україна*. 2025. № 9. С. 223–228. URL: <https://yur-ukraine.com/yurydychna-osoba-yak-subyekt-zobovyzan-z-vidshkoduvannya-shkody-zavdanoyi-vnaslidok-ryatuvannya-zdorovya-zhyttya-ta-majna-fizychnoyi-osoby/> DOI 10.37749/2308-9639-2025-9(273)-6

4. Танасюк О. Є. Підстави та умови виникнення зобов'язань з відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи. *Журнал східноєвропейського права*. 2025. № 138. С. 203–212. URL: https://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2025/09/tanasyuk_128.pdf <https://doi.org/10.71404/2409-6415.138.25>

5. Танасюк О. Є. Ризик як ознака зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи. *Проблеми правового регулювання забезпечення особистих немайнових прав особи та прав на віртуальні активи в умовах цифровізації: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (10 травня 2025 р., Ужгород — Піза) / Ужгородський національний університет; за заг. ред. проф. С. Б. Булеци, проф. М. В. Менджул. Ужгород, 2025. С.168-171. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e5c8a8c1-a92f-44f6-9b66-c5efabf0ed36/content>

6. Танасюк О. Є. До питання про віднесення зобов'язань, що виникають внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи, до регулятивних і охоронних. *Римське право і сучасність: гібридна війна і права особи: Матеріали Всеукраїнської наукової конференції*, м. Одеса, 19 травня 2025 р. / за заг. ред.: Є. Харитонova, І. Давидової; НУ «Одес. юрид. академія». Одеса : Фенікс, 2025. С.128–133. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/23d794ff-a862-402a-a541-a953647126af/content>

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана грамотною українською мовою, стиль викладення матеріалу відповідає прийнятому в науковій літературі.

Відповідність дисертації науковій спеціальності. Дисертаційна робота Танасюк Олени Євгенівни на тему «Зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи» відповідає галузі знань 08 Право спеціальності 081 Право.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Дисертаційне дослідження містить посилання на згадані автором у тексті джерела інформації при використанні ідей, розробок, тверджень, дотримано положення законодавства про авторські права, надано повну та достовірну інформацію про результати наукової діяльності, а також використані методи дослідження. Вказане дозволяє зробити висновок про дотримання дисертантом вимог академічної доброчесності.

Рекомендація дисертації до захисту. Дисертаційна робота Танасюк Олени Євгенівни є першим в Україні комплексним дослідженням зобов'язань з відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи. Водночас дисертації притаманні окремі спірні моменти. Щодо неї може бути висловлено окремі недоліки, які, однак, не впливають на якість розкриття теми роботи та загальну позитивну оцінку.

Дисертація Танасюк Олени Євгенівни на тему «Зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи» відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від «23» березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями), пунктам 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора

філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, та може бути рекомендована до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 Право.

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертаційного дослідження Танасюк Олени Євгенівни на тему «Зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи», поданого на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право у галузі знань 08 Право.

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Танасюк Олени Євгенівни на тему «Зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи» відповідає спеціальності 081 Право та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями), пунктам 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

3. Рекомендувати дисертацію Танасюк Олени Євгенівни на тему «Зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 Право.

Професорсько-викладацький склад кафедри приватного права, кафедри міжнародного та європейського права, запрошені науково-педагогічні працівники з правом голосу, проголосували одноголосно:

«за» – 20; «проти» – немає; «утримались» – немає.

Головуюча на засіданні:

кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри міжнародного та європейського права
Хмельницького університету управління та права
імені Леоніда Юзькова

Підпис *Світлана Лозинська*
ЗАСВІДЧУЮ:
Хмельницький університет управління та права
імені Леоніда Юзькова
Відділ кадрів
Код 141634030
Мілія Васюда

Світлана ЛОЗІНСЬКА